

K VYDÁNÍ SOVĚTSKÉ VOJENSKÉ ENCYKLOPEDIE

Plukovník Ing. Josef Mareš, CSc.

V polovině minulého roku bylo v SSSR dokončeno vydávání Sovětské vojenské encyklopedie, systematicky uspořádaného vědeckoinformačního díla, které vysvětluje minulost, současnost a perspektivy rozvoje vojenství. Vojenskoteoretická literatura byla obohacena vskutku univerzální prací, ve které jsou vysvětlovány na základě marxismu-leninismu vědecké interpretace vojenských termínů a pojmů a rozsáhlé materiály vojenských znalostí vcelku.

Nejcharakterističtějším rysem materiálů v encyklopedii je jejich přísná vědeckost, třídní přístup k jednotlivým jevům, hloubka rozboru všech stránek vojenství a hledisko historické posloupnosti v jeho rozvoji.

Praktická potřeba připravit a vydat Sovětskou vojenskou encyklopedii vyplynula z celé řady objektivních faktů.

1. V poválečném období, zvláště však od začátku padesátých let, došlo k hlubokým kvalitativním změnám ve vojenství. Jak je známo, byly spojeny s vybavením armád řady států světa raketovými jadernými a dalšími nejdokonalejšími druhy zbraní a bojové techniky. Neustále se zdokonaluje organizační struktura vojsk. Byly dále rozvinuty způsoby ozbrojeného zápasu, teorie a praxe výcviku a výchovy vojsk. Uskutečnily se nové vojenskohistorické výzkumy.

2. V současných podmínkách nabylo na významu jednotné chápání vojenských termínů a pojmů, vzniklých zvláště v epoše vědeckotechnického pokroku. V sovětské vojenské vědě pokračuje proces diferenciace a integrace vědeckých znalostí, vznikla nová odvětví, nové pojmy a směry výzkumu. Se vznikem světové socialistické soustavy vznikla jednotná marxisticko-leninská vojenská věda, kterou dále rozvíjejí vědci všech států socialistického společenství.

3. V současné době zesílil vzájemný boj, zvláště v oblasti ideologie, dvou protichůdných socialistických systémů — kapitalistického a socialistického.

To vyžaduje nutnost včas se postavit proti jakékoli nepřátelské diverzi nepřátel míru a uvolnění napětí.

4. Sovětský lid a jeho ozbrojené síly, všichni sovětské vojáci při obraně vymožeností socialismu, ve všech obdobích rozvoje Sovětského svazu, projevovali hromadné hrdinství, mužnost a odvahu. Jedním z ušlechtilých cílů vydání encyklopedie bylo na věky zapsat nesmrtelné válečné hrdinství, které prokázal sovětský lid a jeho ozbrojené síly ve válkách na obranu socialistické vlasti.

Sovětská vojenská encyklopedie obsahuje více než 11 tisíc vědeckých článků, které obsahují vojenskopolitickou, vojenskoteoretickou, vojenskotechnickou, vojenskohistorickou a vojenskogeografickou pro-

blematiku. Je vhodně ilustrovaná, má více než 5500 map, schémat a dalších grafických materiálů. Kromě toho jsou v ní fotografie mnohých politických, státních a vojenských činitelů.

Zvláštní místo mají v encyklopedii články, které vysvětlují základní poučky marxismu-leninismu o válce, armádě a obraně socialistické vlasti. V nich je zdůrazněno, že velká zásluha zakladatelů marxismu tkví v tom, že oni poprvé v historii vysvětlili původ a zdroje válek, všestranně zdůvodnili jejich sociálně historickou podmíněnost a ukázali principy vzniku válek. Ty jsou přirozeným důsledkem společenských vztahů, založených na systému sociálního a národnostního útisku.

Jednotlivé články jsou věnovány takovým významným pracím K. Marxe a B. Engelse, jako „Manifest komunistické strany“, „Kapitál“, „Anti-Dühring“ atd. K. Marx a B. Engels položili základ dialekticko-materialistické analýzy války, vytyčili přesné rysy učení o jejích druzích, typech a vědecké klasifikaci. Jako první ukázali a vyřešili problém vztahů války, míru a revoluce, úlohy lidových mas a vjevůdců ve válce, zákonitosti rozvoje vojenství.

Mnohé články encyklopedie jsou věnovány objasnění bohatého leninského vojenskoteoretického odkazu. V. I. Lenin je největším vojenským myslitelem, který položil základy sovětské vojenské vědy, hlavou ozbrojené obrany sovětského státu proti vnitřní a vnější kontrarevoluci. Jeho ideje v oblasti vojenství v celé historii sovětského státu byly a jsou základem pro KSSS a sovětské vojenské kádry k řešení vojenskoteoretických otázek a praktických úkolů vojenské výstavby.

Leninskému odkazu v oblasti vojenství jsou věnovány články: „V. I. Lenin“, „Válka a revoluce“, „Socialismus a válka“, „Obrana socialistické vlasti“, „Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu“, „Vojenský program proletářské revoluce“, „Stát a revoluce“, „Marxismus a povstání“ a mnohé další. V nich se rozebírá systém vědeckých názorů na podstatu, vznik, příčiny a zákony války, zákonitosti rozvoje hlavních prostředků jejího vedení — ozbrojených sil, obsahují klasifikaci války, na základě argumentů kriticky hodnotí buržoazní teorie války. Zvláštní pozornost je věnována problematice války a míru v současné epoše.

V Sovětské vojenské encyklopedii je podrobně vysvětleno leninské učení o obraně socialistické vlasti. V. I. Lenin ukazoval na nutnost přístupu k otázce o obraně vlasti

z konkrétních historických stanovisek, zvažovat přitom zvláštnosti a hlavní obsah dané epochy, charakter existujícího společensko-ekonomického a politického řádu ve státě.

Obrana socialistické vlasti je v encyklopedii rozebírána jako aktivní činnost (boj) státu a lidu řízeného komunistickou stranou, která směřuje k uchování a upevnění vymožeností socialismu, obraně státních hranic, územní celistvosti, suverenity a státních zájmů socialistické vlasti. Je uskutečňována jak vojenskými, tak i ekonomickými, politickými i jinými prostředky. V míru je to všestranná příprava k odražení jakékoliv agrese, rozhodné zamezení pokusů imperialismu podlomit základy socialismu. Při odražení agrese nabývá obrana vlasti formy přímého a rozhodného ozbrojeného zápasu s nepřítelem až do jeho úplného zničení.

V článcích encyklopedie se zdůrazňuje, že nejdůležitější místo v leninském učení o obraně socialistické vlasti má zásada o účasti všech pracujících při upevňování obrany státu, o stálé pohotovosti států k odražení ozbrojeného napadení jakéhokoliv nepřítele. V. I. Lenin vyvodil nejdůležitější závěr o tom, že ani jeden buržoazní stát nemá takové zdroje síly, pevnosti a vytrvalosti lidových mas, které rozhodují nakonec o průběhu a výsledku války, jako má socialistická společnost.

Obrana socialistické vlasti v současných podmínkách zůstává i nadále jednou z nejdůležitějších funkcí sovětského státu, prvořadým úkolem komunistické strany a je věcí všeho sovětského lidu. Je to podmíněno tím, že imperialismus byl a nadále zůstává nepřítelem míru, demokracie a socialismu, zdrojem válečného nebezpečí. Jeho agresivní podstata se projevuje v tom, že se nezřekl své globální strategie zničení světového socialismu válečnými prostředky a připravuje nejstrašnější zločin proti lidstvu — světovou jadernou válku.

V leninských pracích je vědecky dokázáno, že vytvoření vojenské organizace proletariátu je objektivní zákonitostí socialistické revoluce. Konkrétním vyjádřením takové organizace se stala armáda nového typu — socialistická armáda. V. I. Lenin ve svých pracích hluboce zdůvodnil její historické předurčení. Důkladně cha-

rakterizoval podstatu, odlišnost rysů armády nového typu, formy a metody jejího budování a přípravy, zákonitosti a perspektivy rozvoje.

V jednotlivých dílech encyklopedie je hluboce a vědecky zdůvodněna a vysvětlena vedoucí úloha KSSS při výstavbě ozbrojených sil a jejich udržování ve stavu vysoké bojové pohotovosti. Vojská politika tvoří důležitou část politiky strany, která určuje cíle a úkoly ozbrojeného zápasu dělnické třídy při nastolování diktatury proletariátu, organizaci obrany socialistické vlasti a výstavbě sovětských ozbrojených sil.

Ve stranických dokumentech jsou plně a všestranně stanoveny úkoly a způsoby upevňování sovětských ozbrojených sil.

V encyklopedii se zdůrazňuje, že strana při upevňování obranyschopnosti státu a zdokonalování ozbrojených sil rozpracovává a uvádí do života vojenskou politiku, která směřuje k zabezpečení spolehlivé obrany a bezpečnosti vlasti, k zabezpečení svých přátel proti napadení. To bylo předsvědčivě zdůrazněno i na zasedání Politického poradního výboru států — účastníků Varšavské smlouvy, věnovaném 25. výročí této obranné organizace. V organizaci vojenskopolitického svazku bratrských stran první vznikl kolektivní orgán který projevuje tvůrčí přístup k řešení problematiky upevnění míru, předkládá konkrétní návrhy a usiluje o jejich prosazení do života. Veškeré zkušenosti reálného světového socialistického společenství svědčí o tom, že silící jednotná a těsná semknutost jeho účastníků jsou ve prospěch jednak národním zájmům každého bratrského státu, jednak životním zájmům všech socialistických států, všech mírumilovných národů.

Významné místo v Sovětské vojenské encyklopedii patří článkům, které se zabývají nejdůležitějšími zásadami vojenské doktríny a soudobé vojenské teorie.

Sovětská vojenská doktrína svým charakterem a podstatou vyjadřuje třídně politickou linii komunistické strany a sovětského státu. Zdůrazňuje systém vědecky zdůvodněných oficiálních názorů na podstatu, charakter a způsoby vedení války, která může být nucena Sovětskému svazu, dále požadavky na vojenskou výstavbu, přípravu ozbrojených sil a státu ke zničení agresora. Vojenskou doktrínu vypracovává politické vedení státu za účasti nejvyšších vojenských orgánů na základě podrobné analýzy mnohých faktorů — mezinárodní situace, rozmištnění třídních sil ve světě, materiálních a zvláště válečných možností vlastního státu a pravdě-

podobných nepřátel, stavu prostředků ozbrojeného zápasu atd.

Základem sovětské vojenské doktríny jsou pokrokové ideje obrany socialistických vymožeností pracujících. V ní rozeznáváme dvě vzájemně podmíněné stránky — politickou a vojenskotechnickou. Politický obsah vojenské doktríny je určen tím, že Sovětskému svazu jsou cizí dobová války. Sovětský svaz nechce nikoho napadnout. Současně s tím svoboda a suverenita SSSR, jeho spojenců a přátel musí být spolehlivě garantovány.

Vojenskotechnický obsah vojenské doktríny v souladu s politickými zásadami zahrnuje otázky, které se týkají způsobů vedení války, vojenské výstavby, technického vybavení a udržování ozbrojených sil ve stavu trvalé bojové pohotovosti.

Vojenská doktrína se neustále vyvíjí. S rozvojem společnosti, vojenství, změnou politické situace a poměrem sil ve světě se její zásady upřesňují a rozvíjejí. Třídní podstata sovětské vojenské doktríny zůstává však beze změny.

V mnohých článcích encyklopedie jsou objasněny také soudobé vojenské doktrínální koncepce USA a jiných států NATO, ukázána jejich agresivní podstata. Koncepce odrážejí politiku vládnoucích kruhů imperialistických států a vyjadřují třídní zájmy monopolistické buržoazie, slouží reakčním cílům přípravy a vedení dobových válek, vybojování světové nadvlády.

Sovětské vojenské vědě je v encyklopedii věnována značná část článků, které vysvětlují její předmět, součásti a obsah. Zdůrazňuje se, že má třídní charakter a jejím hlavním objektem zkoumání je ozbrojený zápas. Vojenská věda je rozebírána jako systém znalostí o charakteru, zákonech války, přípravě ozbrojených sil a státu na válku a o způsobech jejího vedení. Na základě učení marxismu-leninismu o válce, armádě a obraně socialistické vlasti studuje zákony války, které odrážejí závislost jejího průběhu a výsledku na politice, stavu ekonomiky, morálně politických, vědeckotechnických a válečných možnostech bojujících stran.

Vojenská věda je uceleným systémem znalostí a zahrnuje obecné základy (obecnou teorii), teorii vojenského umění (strategii, operační umění, taktiku, velení vojskům), teorii vojenské výstavby, vojenského výcviku a výchovy, vojenskou ekonomiku a týlu, dále rovněž historii vojenského umění a ozbrojených sil. Je jednotná pro všechny druhy ozbrojených sil.

V článcích je objasněn proces zrodu sovětské vojenské vědy a hlavní etapy jejího formování.

Sovětská vojenská věda má tvůrčí charakter. Dosažené výsledky nejsou vrcholem vojenských znalostí. Změny, které probíhají v technickém vybavení i u příslušníků armády, zdokonalování forem a způsobů ozbrojeného zápasu — všechno to staví před vojenskoteoretické myšlení nové problémy. Celkový úkol vojenské vědy tkví v tom, aby současně vedla důsledně a praktické výzkumy ve prospěch všestranného zabezpečení rozvoje a přípravy ozbrojených sil v souladu s charakterem soudobé války.

Vojenská věda je dialekticky spojena se speciálními odvětvími společenských, přírodních a technických věd, které přímo zabezpečují přípravu armády k obraně vlasti, k vybudování zbraňových systémů a všestrannému zabezpečení ozbrojeného zápasu.

Teorie vojenského umění tvoří hlavní část vojenské vědy. Proto také nejdůležitějším otázkám strategie, operačního umění a taktiky je věnována v encyklopedii zvláštní pozornost. Zahrnuje přibližně 20 % z celkového množství materiálů.

V článku „Vojenské umění“ jsou přesně vysvětleny základy sovětského vojenského umění, obsah jeho součástí a období vývoje, zvláště v letech Velké vlastenecké války. Je rovněž charakterizováno vojenské umění armád USA, Velké Británie a fašistického Německa. V mnohých člancích jsou rozebrány vojenskostrategický charakter soudobé války, hlavní rysy a zvláštnosti strategických operací, operací svazů ozbrojených sil, vševojskového, námořního, protivzdušného a vzdušného boje.

V zásadním článku „Strategie vojenská“ je přesně a vědecky zdůvodněno určení pojmu vojenská strategie jako součásti a nejdůležitější oblasti vojenského umění. Strategie zkoumá zákonitosti a strategický charakter války, způsoby jejího vedení, zpracovává základy plánování, přípravy, vedení války a strategických operací. Strategie se dále zabývá řešením otázek, které souvisí s:

- určením strategických úkolů ozbrojených sil a potřebných sil a prostředků ke splnění těchto úkolů v konkrétních podmínkách války;

- rozpracováním a uskutečněním opatření k přípravě ozbrojených sil, válčišť, hospodářství a obyvatelstva na válku;

- organizací rozvíjení ozbrojených sil a jejich řízením při vedení strategických operací;

- studiem možností pravděpodobného nepřítele k vedení války a strategických operací.

V článku je ukázána vzájemná spojitost strategie a politiky, jejich závislost za rozhodující úlohy politiky. Tato závislost je podmíněna podstatou války, která je pokračováním politiky tříd a států násilnými prostředky. Vedoucí úloha politiky ve vztahu ke strategii spočívá v tom, že politika vypracovává cíle války, určuje způsoby jejího vedení, stanoví strategii úkolů a vytváří podmínky k jejich splnění. Pokud se týče strategie, zpětně působí na politiku. V článku se dále zdůrazňuje, že na obsah a charakter vojenské strategie rozhodující měrou působí ekonomika a sociálně politické zřízení státu.

V souladu se změnami vojenskopolitické situace ve světě, s rostoucími možnostmi Sovětského svazu a států socialistického společenství se dále rozvíjí a zdokonaluje vojenská strategie v plném souladu s politikou strany na základě technického vybavení ozbrojených sil. Soudobou válku, jestliže ji imperialisté rozpoutají, strategie rozebírá jako rozhodující střetnutí mezi dvěma protikladnými systémy. Tato válka je nevidaná svým rozmachem, úporností bojujících stran mnohamilionových spojeneckých ozbrojených sil, vedená s nejrozhodnějšími cíli. V jejím průběhu budou plně využity veškeré vojenské, ekonomické a duševní síly socialistických států k úplnému zničení agresora.

V soudobé válce podstatně narůstá význam společné strategické činnosti různých druhů ozbrojených sil. Prakticky různé formy strategických operací na kterýchkoliv válčících mohou být vedeny jen společným úsilím všech druhů ozbrojených sil. Z toho důvodu nemůže mít každý druh ozbrojených sil vlastní strategii. V soudobých podmínkách nabývá na rozhodujícím významu prozkoumání všech otázek výstavby a přípravy ozbrojených sil z jednotlivých stanovisek, z hlediska společných úkolů ozbrojených sil, ovšem s přihlédnutím ke zvláštnostem každého jejich druhu.

Sovětská vojenská strategie má za to, že válka je složitý systém vzájemně propojených mohutných, současných a postupných operací. Válku klasifikuje jako rozhodující střetnutí mezi dvěma protikladnými světovými společensko-politickými systémy — socialistickým a kapitalistickým.

I když pokládá útok za hlavní druh strategické činnosti, sovětská vojenská strategie udílí důležitou úlohu také obraně. Předpokládá možnosti její organizace a vedení jak v operačně taktickém, tak i strategickém rozsahu s cílem zmařit nebo odrazit útok nepřítele, udržet určité území, získat čas pro soustředění potřebných sil, uchovat síly na stanovených směrech

a vytvořit převahu sil nad nepřítelem na jiných směrech.

Významné místo v encyklopedii mají materiály, ve kterých jde o teorii a praxi **operačního umění**. V této části se objasňuje historická podmiňnost, ukazují zákonitosti jeho rozvoje, určují se hlavní a nejdůležitější faktory, které ovlivňují v současném období obsah a rozvoj operačního umění. Přesvědčivě jsou ukázány přednosti sovětského vojenskoteoretického myšlení.

Operační umění se neustále rozvíjí. Objevují se nové směry ve výzkumu, které souvisí s využitím soudobých druhů zbraní a vojenské techniky, s růstem rozsahu a intenzity ozbrojeného zápasu a se zvýšením vzájemné spojitosti operačního umění druhů ozbrojených sil.

Jedním z hlavních a komplexních problémů v současné době zůstává hluboké a všestranné rozpracování otázek přípravy a vedení vševojskových a společných operací, vedených spojeným úsilím všech druhů ozbrojených sil, dále i vedení samostatných operací a bojové činnosti. V jednotlivých článcích je věnována značná pozornost způsobům přípravy a vedení takových operací, vysoké spolehlivosti splnění operačních úkolů v nejkratší době, s nejmenší spotřebou sil a prostředků, s minimálními ztrátami a s největším využitím možností nových druhů zbraní a bojové techniky.

Značná část článků encyklopedie je věnována problémům nejdynamičtější oblasti vojenského umění — **taktice**, která zahrnuje teorii a praxi přípravy a vedení boje jednotek, útvarů a svazků různých druhů ozbrojených sil, druhů vojsk (sil) a speciálních vojsk.

Taktika je nejen nejdynamičtější, ale také nejširší oblastí vojenských znalostí. Každá výměna jednoho pokolení zbraní druhým se v první řadě odráží v taktice, nevyhnutelně má za následek nové taktické zásady boje a metody přípravy svazků a útvarů. To se nakonec odráží ve strategickém použití ozbrojených sil.

Zdůrazňuje se, že objektem zkoumání taktiky je boj, který představuje organizované ozbrojené střetnutí jednotek, útvarů a svazků různých druhů vojsk a ozbrojených sil bojujících stran.

Historické zkušenosti svědčí o tom, že charakter boje je v přímé závislosti na prostředcích jeho vedení. Počínaje dobou vzniku střelných zbraní pozorujeme neustálou tendenci narůstání úlohy palby, úderu a manévru v boji. Logickým důsledkem toho se stalo zvýšení manévrovosti,

rozhodnosti a aktivity bojové činnosti vojsk na zemi, ve vzduchu a na moři.

V soudobém boji nesmírně vzrostl význam palebného ničení při dosahování úspěchu. Zvláště velká je jeho úloha v podmínkách vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní. Možnosti a charakter palebného ničení se každým rokem podstatně mění. Výsledky boje jsou čím dál tím více závislé na dovedném skloubení palby, úderu a manévru. Nebude-li úder připraven palbou a odpovídajícím manévrem, nebude mít požadovaný výsledek. Přesně tak i palba a manévr, budou-li zakončeny úderem, nepovedou k vítězství nad nepřítelem.

V encyklopedii je věnováno značné místo otázkám **teorie velení**. Zdůrazňuje se, že v současné době se zásadně změnila bojová složení vojsk, jejich vybavenost, palebná síla, manévrovost a charakter operací. V soudobých podmínkách mohou dovést řídit vojska jen kompetentní vojévůdci, kteří dokonale zvládli vojenskou vědu, bojovou techniku a výzbroj a dokáží je prakticky použít na bojišti.

Komunistická strana vyžaduje od vojenských kádrů, aby se odpovědně učily vojenství, trvale zdokonalovaly své vojenskopolitické a vojenskotechnické znalosti, neustále zvyšovaly svou odbornou kvalifikaci, dovedly velet vojskům na základě hlubokých znalostí podstaty soudobého boje a operace a vědeckých metod řízení s širokým využitím automatizovaných systémů velení. Rozvoj výpočetní techniky rozšířil vliv použití matematických metod výzkumu ve vojenství a zvýšil jejich účinnost. Přitom zvláštní místo mají metody matematického modelování, které jsou jedním z prostředků prověrky pravdivosti teoretických prací, správnosti a zdůvodnění přijatých rozhodnutí. Matematické modelování je důležitým doplňkem tvůrčí činnosti velitelů, napomáhá růstu vědeckého zdůvodnění přijímaných rozhodnutí, nepřetržitosti a pružnosti velení vojskům při přípravě a v průběhu operace.

Velký význam mají rovněž články o rozvoji a využívání spojovacích prostředků v boji a operaci. Je v nich správně podotknuto, že bez širokého mnohokanálového systému, založeného na komplexním využití všech prostředků a druhů spojení, nemůžeme docílit normálního průběhu procesu velení. Značná pozornost je věnována rozboru systému míst velení, jejich rozmístění, přemístování a organizace práce na nich.

□

Mnoho článků je v encyklopedii věnováno otázkám výstavby ozbrojených sil. Zdůrazňuje se v nich, že hlavním základem vojenské výstavby je řízení ozbrojených sil komunistickou stranou, posílení úlohy a vlivu stranických organizací v armádě.

Na základě leninských idejí a odhalení zákonitých spojitostí mezi socialistickým společenstvím a jeho vojenskou organizací, mezi úrovní rozvoje vojenství a stavem ozbrojených sil, komunistická strana rozpracovala a neustále zdokonaluje vědecký systém názorů na výstavbu a přípravu armády. V současné době je zvláště aktuální sladění rozvoj různých prostředků ozbrojeného zápasu. V encyklopedii je zdůrazněno, že tabulková a organizační struktura útvarů, svazků, svazů a orgánů velení musí zabezpečovat nejefektivnější využívání bojových možností zbraní, techniky, zvýšení palebné a úderné síly, spolehlivost systému velení. S probíhajícími změnami v ozbrojených silách vzniká potřeba dalšího zdokonalování celkového systému doplňování armád, průběhu vojenské služby, přípravy důstojnických kádřů a zdokonalování jejich velitelské přípravy, rozpracování vědeckých zásad vojenského výcviku a výchovy vojsk, další upevnění vojenské kázně a organizace služby vojsk.

V encyklopedii je dostatečně vysvětleno **určení jednotlivých druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk.**

Raketová vojska strategického určení představují mohutnou sílu, která je schopna zkrátit každého agresora. Jsou ve stavu vysoké bojové pohotovosti a jsou předurčena k plnění strategických úkolů v jaderné válce.

Pozemní vojska jsou nejpočetnějším a všestranným druhem ozbrojených sil. Základ jejich bojové síly tvoří operačně taktické raketové systémy, tanky, obrněná vozidla, dělostřelectvo a další soudobá bojová technika. Mají značnou palebnou a údernou sílu, vysokou manévrovost a samostatnost. Jsou předurčena k plnění úkolů zničit uskupení vojsk nepřítel na kontinentálních válčících.

Vojska protivzdušné obrany státu jsou předurčena k efektivnímu boji se vzdušným nepřítelem, obraně administrativních, politických a průmyslových center státu, uskupení ozbrojených sil a důležitých vojenských a jiných objektů. V míru zabezpečují obranu vzdušných hranic státu.

Letectvo je vysoce manévrový druh ozbrojených sil, schopný zničit letecká, pozemní a jaderná uskupení nepřítel, narušit práci jeho týlu a dopravy a plnit další bojové úkoly.

Celá řada článků encyklopedie je věnována otázkám **výcviku a výchovy sovětských vojáků.**

Komunistická výchova vojáků je součástí veškeré činnosti strany věnované výchově sovětských lidí a předpokládá v první řadě zvyšování úrovně ideově politického zocelení vojáků, formování vysokých morálních bojových kvalit, hluboké chápání vojenských povinností, uvědomělý vztah k práci, přeměnu norem komunistické morálky a přesvědčení na pravidla chování, výchovu v duchu sovětského vlastenectví a proletářského internacionalismu a všestranný kulturní a fyzický rozvoj vojáků. V jednotlivých částech jsou vysvětleny různé formy a metody vojenského výcviku a výchovy, způsoby zvyšování účinnosti přípravy vojsk (sil) a štábů.

Významné místo mají v encyklopedii články, věnované otázkám **stranickopolitické práce v ozbrojených silách.**

Leninské ideje a závěry o významu morálního činitele ve válce jsou metodologickým základem činnosti strany v morálně politické a psychologické přípravě vojáků. Na výjimečně důležité významu nabývá stranickopolitická práce, která vždy byla a zůstane mohutnou zbraní naší armády.

Mimořádnou účinnost stranickopolitické práce v sovětských ozbrojených silách, zdůrazňuje se v encyklopedii, je možné vysvětlit tím, že je uskutečňována za přímého řízení komunistické strany.

Stranickopolitická práce v sovětských ozbrojených silách se zdokonaluje na pevných sociálních základech. Její obsah odráží trvalý duševní růst sovětské společnosti, kultury a vzdělání všeho lidu.

Vojenskotechnická tematika a otázky válečné ekonomiky a týlu jsou v encyklopedii dostatečně zastoupeny. V jednotlivých dílech jsou uveřejněny materiály o různých vzorech zbraní a vojenské techniky, počínaje kopím a starými zbraněmi s křesadlovým zapalováním a konče kumulativními náložemi, raketami, jadernými a jinými druhy zbraní.

Zbraně a vojenská technika jsou materiálním základem vojenské teorie. Proto také encyklopedie obsahuje značnou část (asi 2000 článků) této problematiky. Jsou vysvětlovány takové otázky, jako historie rozvoje, určení, principy činnosti, takticko-technická data a konstrukční řešení mnohých zbraní a vojenské techniky. Značná pozornost je věnována zbráním, používaným ve druhé světové válce; zvláštní místo však zaujímají soudobé typy zbraní a vojenské techniky, které vznikly ve spojitosti s prudkým vědeckotechnickým pokrokem.

Otázky vojenské ekonomiky a týlu jsou obsaženy v celé řadě speciálních článků. V nich je analyzována dialektická vzájemná spojitost ekonomiky a soudobé války, formulace požadavků, které válka klade na systém ekonomického zabezpečení výstavby ozbrojených sil. Vojenská ekonomika je definována jako objektivní realita. Je analyzována z historického hlediska jejího rozvoje. Je poukázáno i na hlavní zákonitosti, vlastní tomuto procesu.

V materiálech jsou vysvětleny otázky teorie a praxe materiálního zabezpečení, přísunu materiálních prostředků, dopravy, zdravotnického a dalších druhů zabezpečení ve strategickém, operačním a taktickém rozsahu. Tyto otázky jsou rozebírány z hlediska historie, současného stavu a perspektivy rozvoje týlového zabezpečení.

Otázkám **vojenské historie** je v encyklopedii věnováno přes 3,5 tisíce článků. Ty obsahují krátký popis historie válek a vojenského umění od válek nejstarší doby až do dnešních dnů. Jsou rozebírána jednotlivá sražení, která nejvíce přispěla k rozvoji vojenského umění. Nejdůležitější místo mají články, věnované slavné minulosti. Výstižně je objasněna bojová činnost sovětských vojsk v letech občanské války a zvláště Velké vlastenecké války. Důkladně jsou zhodnoceny bitvy u Moskvy, Stalingradu, na Kurském oblouku, bitvy o Leningrad, Kyjev, běloruská a berlínská operace i mnohé další, které svým rozmachem a významem nemají sobě rovné v historii válek. Jejich studium, tvůrčí zvládnutí a využívání je jedním z nejdůležitějších úkolů sovětských vojenských kádřů.

Bojové zkušenosti z minulé války vyžadují důstojnické kádry ozbrojených sil hlubokým chápáním vědeckých základů

rozvoje vojenství, napomáhají jim správně využívat historických zkušeností ve své vědecké a praktické činnosti.

Encyklopedie obsahuje i tematiku základů vojenské geografie. Zahrnuje materiály z oblasti kartografie, vojenskogeografické popisy států, prostorů a oblastí. Kromě krátkého fyzického geografického popisu články obsahují historické údaje o státě, prostoru, státním a hospodářském zřízení, struktuře ozbrojených sil, hlavních politických stranách a operačně strategickém významu jednotlivých prostorů.

Poměrně důkladně je charakterizována politická mapa světa a současné rozdělení třídních sil. Je ukázána agresivní podstata a reakční charakter zahraniční politiky USA a jiných států bloku NATO, která směřuje proti státům socialistického společenství, silám revolučního a národně osvoboditelského hnutí. V řadě článků jsou uvedeny nejnovější údaje o stavu současných agresivních bloků, jejich zaměření a o početných vojenských základnách imperialistických států. Jsou uvedeny nejnovější informace o ozbrojených silách různých států světa, jejich podstatě, složení, organizaci a vybavení i o názorech na přípravu a vedení ozbrojené činnosti různého rozsahu.

Zajímavé jsou články biografického charakteru. Jejich obsahem jsou krátké životopisy jednotlivých historických osobností dávné minulosti, významných činitelů komunistické strany a sovětského státu, slavných ruských a sovětských vojevůdců a vysokých vojenských velitelů.

Rada článků je věnována významným činitelům komunistického a dělnického hnutí — aktivním bojovníkům za sociální pokrok a vítězství idejí komunismu.

Vydání Sovětské vojenské encyklopedie je významnou událostí. Setkalo se s velkým uspokojením, a to nejen mezi vojenskými kádry, ale také v širokých vědeckých kruzích. Encyklopedie bude potřebným pomocníkem při vypracovávání jednotných názorů na základní problémy vojenské teorie a praxe, na prohlubování znalostí, na různé otázky vojenství. Encyklopedie nejen že systematicky uspořádává vojenské znalosti, ale také plní řadu jiných funkcí — vědeckoinformační, ideologickou a výchovnou. Vojenské kádry v ní najdou odpovědi na mnohé zajímavé otázky. Materiály encyklopedie poskytují užitečné informace také pro ty civilní čtenáře, kteří se zajímají o vojenství a napomáhají upevňování spojení lidu a armády, zvyšování úrovně vojenskovo vlastenecké výchovy mládeže.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Владимир Рыбецки, кандидат философских наук	
XVI съезд КПЧ о обороне ЧССР	3
Автор рассматривает вопросы обороны ЧССР в тесной связи с дальнейшим строительством развитого социалистического общества и с расширением политического и военного сотрудничества социалистических стран в рамках Варшавского Договора. Он делает из этого вывод для определения главного направления военной политики КПЧ, а также принципов решения актуальных проблем.	
Подполковник Ян Полашек, кандидат философских наук	
Противоречия между марксистско-ленинской и маоистской теорией насилия	9
Автор критически относится к основным философско-методологическим взглядам маоистов, которые деформируют понимание характера современной эпохи, главного противоречия современного революционного процесса, а также проблематики войны и мира.	
Подполковник Карел Гишка капитан Франтишек Кноблех	
Дисциплина и дисциплинарная практика	16
Авторы обращают внимание на объяснение вопросов: сущность дисциплинарной практики, значение аналитической деятельности, сущность требовательности, влияние развития инициативы и активности на военную дисциплину и формирование отношений в коллективах подразделений, а также значение общественного мнения и индивидуального подхода к воспитанию подчиненных. Кроме этих вопросов они рассматривают также метод единого и дружественного усилия.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент	
Оборона в горно-лесистой местности	21
Автор статьи разбирает особенности горно-лесистой местности для организации и ведения оборонительного боя и операции. Он подробно объясняет задачи и возможности главных родов войск в обороне в условиях указанной местности. Особое внимание он уделяет: целям и организации обороны, оперативному и боевому построению, задачам фронтовой авиации, ракетному войску и артиллерии, боевым действиям ПВО, инженерному войску, организации управления и связи.	
Подполковник Станислав Потужник, кандидат военных наук	
Маневр в обороне мотострелковой дивизии	29
Автор разбирает возможное распределение маневра сил и средств мотострелковой дивизии в обороне. Он разбирает виды маневра по целям, элементам боевого порядка дивизии и по месту ведения маневра. Кроме этого распределения автор указывает на условия, которые обеспечивают успешное проведение маневра. Основное внимание он уделяет разбору маневра с целью преграждения возникших брешей, а также уничтожения воздушных десантов противника.	
Полковник Йиржи Кржижек, кандидат военных наук	
Устойчивость и активность общевойскового соединения в обороне	37
Автор сначала разбирает понятия „устойчивость“ и „активность“ обороны, а потом их отдельные элементы. Он подчеркивает важность значения устойчивости против ОМП, активность боя со средствами ядерного нападения противника, значение полосу обеспечения и контрподготовки, а также предназначение вторых эшелонов и резервов.	

Майор Йиржи Фоглтанц	
Применение ЭВМ при подготовке данных ХУ1 съезда КПЧ	41
Автор статьи информирует читателей о использовании ЭВМ в партийно-политической работе, а именно в разработке списка членов и кандидатов в члены КПЧ в Чехословацкой Народной армии.	
Полковник Теодор Крупичка	
К организации единой системы ПВО	43
Автор на основе разбора боевых действий авиации НАТО, разбирает организацию единой системы ПВО в районе совместных боевых действий войск ПВО страны. Он объясняет ее содержание, формы и способы планирования ПВО в районе совместных действий (организацию единой системы радиолокационной разведки и ведения зенитно-ракетного огня, систему наведения и боевые действия истребительной авиации, РЭБ, а также систему управления).	
Подполковник Мирослав Соучек, кандидат военных наук	
Радиоэлектронная защита войск ПВО страны	48
Автор в теоретическом плане разбирает проблематику радиоэлектронной защиты войск ПВО страны. Проводит оценку способов определения эффекта радиолокационных помех и предлагает решение этой задачи методом определения отдельных областей помех, а также разбирает взгляды на работу радиоэлектронной защиты.	
Полковник Ладислав Прохазка	
Военно-научная конференция Химического войска	55
Статья посвящена военно-научной конференции Химического войска ЧНА по вопросам дальнейшего повышения эффективности специальной обработки войск. Статья содержит выступление начальника Химического войска МНО, а также важнейшие выступления некоторых участников военно-научной конференции.	
Полковник Ярослав Петерек	
Электромагнитная совместимость радиоэлектронных средств в операции . .	62
Автор статьи на основе определения возможного количества радиоэлектронных средств в наступательной операции фронта, разбирает организацию обеспечения электромагнитной совместимости в подготовке и ведении операции. Далее он рассматривает: обязанности начальника штаба и начальника РЭБ в этом отношении, методику оценки электронной обстановки, а также возможный способ планирования.	
ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ	
К проблематике управления войсками	67
ИНФОРМАЦИИ	
Полковник Мирослав Кадера	
Ядерное оружие и военная стратегия США и НАТО в семидесятых и восьмидесятых годах (вторая часть)	75
Автор рассматривает возможности применения ядерного оружия стратегического назначения в концепции „управляемой эскалации“. Особое внимание он уделяет внедрению стратегических управляемых ракет с многократными маневренными головками и вероятно их усовершенствованию в точности попадания, а также количеству ядерных головок отдельных типов управляемых ракет стратегических наступательных сил США.	
Полковник Йосеф Мареш, кандидат военных наук	
К выпуску Советской Военной Энциклопедии	80
Автор статьи знакомит читателей с научно-информационным трудом с точки зрения истории, современности и перспективы развития военного дела. Где особое внимание уделено самым важным принципам военной доктрины и современной военной теории.	